

Offpiståkning – riskminimering eller riskacceptans?

– Svenska alpin- och snowboardåkare om offpiståkning och laviner

Fjällsäkerhetsrådet
Freeride.se
December 2013

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	5
Sammanhanget – en olycksdrabbad säsong	6
Om undersökningen	6
Avsnitt 1 – Respondentgruppen	11
Åkare med egen lavinerfarenhet	11
Avsnitt 2 – Åkvanor och övergripande attityder	12
Många åkdagar per säsong	12
Risktagande ses som nödvändigt	13
Avsnitt 3 – Egen syn på lavinkunskap	14
Hög tilltro till egen lavinkunskap	14
Åtta av tio svarar rätt om grundläggande lavininformation	15
Avsnitt 4 – Förberedelser och information	16
Liftnläggningarnas lavininformation vanligaste informationskällan	16
Svårt finna bra lavininformation i Sverige	17
Avsnitt 5 – Lavinutrustning och användning	18
Välutrustade offpiståkare som inte alltid övar	18
Olika syn på mobilen och lavinappar	19

Skribenter:

Per-Olov Wikberg, nationell samordnare vid Naturvårdsverkets Fjällsakerhetsråd

Petter Palmgren, lavinexpert Naturvårdsverkets Fjällsakerhetsråd

Stefan Mårtensson, lavinforskare vid Luleå tekniska universitet

Mårten Johansson, lavinexpert & UIAGM Bergsguide

Martin Åkesson, VD Freeride.se

Daniel Nordlund, New Republic

Foto:

Omslag: Freeride.se/Ola Melin

Sid 3: Fjällsakerhetsrådet/Endre Løvaas

Sid 7: Fjällsakerhetsrådet/Per-Olov Wikberg

Sid 8, 9: Freeride.se/Ola Melin

Sid 11: Fjällsakerhetsrådet/Per-Olov Wikberg

Sid 13, 14, 15, 17, 19: Fjällsakerhetsrådet/Per-Olov Wikberg

Förord

Vintersäsongen 2012-2013 var en av de mest olycksdrabbade på mer än 15 år avseende antal omkomna och skadade svenska offpiståkare i lavinolyckor. Tre gånger så många svenskar omkom i laviner som under en normal vintersäsong. Statistiken stämmer till eftertanke. Är det tillfälligheter eller är det en trend som vi ser början till, på grund av förändrade åkvanor, bristande kunskaper och förändrade attityder?

Jakten på det perfekta åket i orörd snö är inget nytt. Redan i början av 1970-talet växte det vi i dag skulle benämna som offpist och extremskidåkning fram, framför allt i Alperna. Då var det en aktivitet förbehållen en liten exklusiv skara äventyrare.

I dag är situationen annorlunda. Resultaten från den undersökning som denna rapport bygger på talar sitt tydliga språk. De senaste åren har ”toppturandet”, offpist som inte kan nås med en skidlift, blivit allt vanligare bland svenska offpiståkare. Förbättrad utrustning har gjort denna typ av åkning allt mer tillgänglig samtidigt som aktiviteten sannolikt ligger i linje med livsstilsrelaterade samhällstrender.

Men offpist handlar långt ifrån bara om toppturande. Många av åken görs i liftanläggningarnas direkta närhet. Detta innebär att ett offpiståk kan göras utan större förkunskaper hos skidåkaren.

Den senaste tioårsperioden har inneburit en utrustningsrevolution för skid- och brädåkare. I dag är det få som åker utan hjälm och många har också ryggskydd. Lavinsändare, så kallade transceivers, lavinspadar och lavinsonder är i dag också en självklar och en allt vanligare del av många åkares utrustning. Färre använder så kallade lavinryggsäckar där en airbag kan utlösas vilket hjälper skidåkaren att undvika att dras med på djupet om en lavin utlöses och olyckan är framme.

Frågan är dock om kunskap, attityder och beteende har följt med i den tekniska utvecklingen. Skapar den tekniska utvecklingen inom området en känsla av falsk trygghet och därmed nya förutsättningar där framför allt tekniskt drivna och medvetna skidåkare råkar ut för lavinolyckor? Detta är ett förhållande som kräver sin egen analys. Handlar det om bristande kunskaper, fel attityder eller felaktig värdering av riskerna?

Fjällsäkerhetsrådets uppgift är att förebygga olyckor i fjällen genom att dels informera och utbilda om fjällsäkerhet, dels stödja forskning och utveckling på området. Som ett led i detta har Fjällsäkerhetsrådet genomfört en enkätundersökning tillsammans med skidåkar-sajten Freeride.se, lavinforskaren Stefan Mårtensson och Mårten Johansson vid Åre Lavincenter.

Syftet med enkäten, som genomfördes i slutet av vintersäsongen 2012/2013, har varit att kartlägga kunskaper, attityder och beteenden hos svenska offpiståkare när det gäller laviner och lavinsäkerhet. Resultatet som återges i rapporten speglar vad respondenterna svarat. I resultaten påvisas en god överensstämmelse med en personprofil som ligger nära den som förolyckade svenska skidåkare har haft, vilket gör studien mycket intressant och användbar för det förebyggande arbetet. Andra rapporter har tidigare påvisat att användningen av lavinutrustning och det generella kunskapsläget kan vara betydligt lägre än vad denna undersökning visar.

Ambitionen är att denna rapport ska spridas och diskuteras av dem som kommer i kontakt med och har intresse för lavinfrågor och på så sätt bidra till ett ökat kunskapsutbyte, förändrade attityder och ytterst en beteendeförändring mot säkrare åkning i lavinfarlig terräng.

Östersund december 2013

Eva Thörnelöf, ordförande Naturvårdsverkets Fjällsäkerhetsråd

Sammanfattning

Den enkätundersökning som Fjällsäkerhetsrådet genomfört tillsammans med skidåkarsajten Freeride.se är en av de mest omfattande som gjorts i Sverige inom området lavininformation och lavinsäkerhet. Enkäten och denna rapport är en del av ett arbete som ytterst syftar till att bidra till bättre kunskaper samt att öka förståelsen av förändrade attityder och beteenden hos åkare som tillbringar mycket tid i lavinfarlig terräng.

Enkätresultatet utgör ett underlag som kan ge vägledning till en bättre förståelse för varför lavinolyckor inträffar. Här följer några av slutsatserna i sammanfattning:

Fyra av tio har egen erfarenhet av laviner – En betydande andel, fyra av tio, av respondenterna har själva råkat ut för en lavin. Sex av tio, känner någon som har gjort det.

Tre av fyra har åkt utomlands – De intervjuade åker gärna skidor/snowboard utomlands. Drygt tre av fyra gjorde det den gångna säsongen. Alperna är den populäraste utlandsdestinationen där hälften av de tillfrågade åkte. Tre fjärdedelar har åkt i Sverige och minst ett land till. En av fyra åkte enbart i Sverige.

Toppturandet ökar – En tydlig trend bland offpiståkare är att toppturandet ökar, dvs. att man tar sig till områden och toppar bortom liftområdet. Nästan sex av tio säger att de oftare går på topptur nu än för tre år sedan.

Rishtagande ses som nödvändigt – Tre av fyra anser att det är nödvändigt att ta risker för att få bra offpiståkning. Fler än nio av tio har samtidigt avstått ett till synes bra offpiståk på grund av misstänkt lavinfara.

Hög tilltro till egen lavinkunskap – Drygt åtta av tio anser att de har god kunskap om laviner och lavinsäkerhet. Tilltron till åkkamraternas kunskap är nästan lika stor.

Liftnläggningarnas lavininformation vanligaste informationskällan – Fler än nio av tio tittar på anläggningens lavininformation för att ta reda på lavinfaran.

Lavinbedömningar viktiga – Fler än nio av tio anser att det är viktigt att kunna ta del av lavinbedömningar över de områden där de ska åka de närmaste dagarna. Samtidigt tycker bara två av tio att det är enkelt att få tag på bra information om lavinfara och lavinterräng när de ska gå på topptur i Sverige.

Utländsk lavininformation bedöms som bättre – Nära fem av tio anser att lavininformationen i andra länder är bättre än Sveriges, bara drygt en av tio anser att svensk lavininformation är bättre eller lika bra som den som finns i andra länder.

Välutrustade – Nio av tio har både lavinsändare (transceiver), spade och sond. Två av tio har en lavinryggsäck. Sex av tio anger att de har med sig sin lavinutrustning varje åkdag.

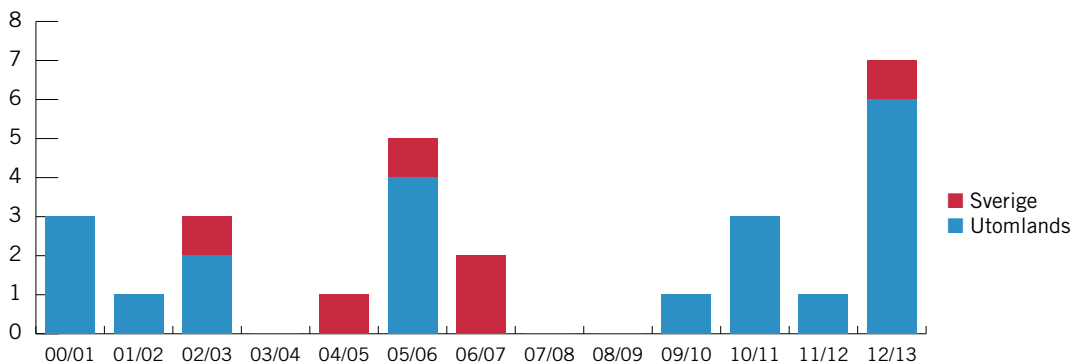
Stor grupp övar sällan eller aldrig på att använda sin utrustning – Sex av tio övar minst en gång per år på att använda sin lavinutrustning, vilket ligger i linje med experternas råd. Tre av tio övar mer sällan än årligen och var tionde har aldrig gjort det. En stor grupp kan därför antas vara otillräckligt förberedd vid en lavinolycka.

Tveksamhet inför lavinappar – Det pågår ett flertal projekt för att utveckla olika så kallade ”lavinappar” som ska kunna användas som komplement till eller istället för transceivers. Merparten av de tillfrågade är dock tveksamma till att ersätta transceivern med en mobilapp. Endast en av tio är beredda att enbart använd en app.

Sammanhanget – en olycksdrabbad säsong

Under säsongen 2012/2013 omkom tre gånger så många svenska skid- och snowboardåkare i laviner som en normal säsong. Det stora flertalet av dem omkom utomlands, det gällde såväl den gångna säsongen som tidigare säsonger. 27 svenskar omkom i laviner mellan 2000 och 2013, 21 av dessa olyckor inträffade i andra länder. Sett till antal skiddagar är svenska skidåkare överrepresenterade bland förolyckade i lavinolyckor i Alperna. Nästan åtta av tio svenskar som omkommer i laviner gör det utomlands, motsvarande andel bland norska lavinoffer är 16 procent. Sverige kan alltså sägas ”exportera” sina lavinoffer.

Antal omkomna svenska skidåkare i lavinolyckor 2001-2013.

Om undersökningen

Enkätundersökningen är en del i Fjällsäkerhetsrådets arbete inom lavinsäkerhetsområdet. Syftet har varit att kartlägga kunskaper, attityder och beteenden relaterade till offpiståkning och laviner bland svenska offpiståkare (alpint och snowboard). Projektet har genomförts av Per-Olov Wikberg vid Naturvårdsverkets Fjällsäkerhetsråd, i samarbete med Freeride.se, lavinforskaren Stefan Mårtensson vid Luleå tekniska universitet, Petter Palmgren, lavinexpert Fjällsäkerhetsrådet samt Mårten Johansson vid Åre Lavincenter.

Studien genomfördes i form av en webbaserad enkät ställd till läsare av Freeride.se under perioden 15-30 april 2013. Respondenterna bjöds in att delta genom en nyhetsartikel på Freeride.se, där projektet beskrevs. Bedömningen är att representativiteten hos respondentgruppen är hög, trots att ett obundet slumpmässigt urval inte användes. Detta kommer att beskrivas närmare nedan.

Totalt besvarades enkäten av 1 127 respondenter. Av dessa svarade knappt 1 050 att de framför allt åker offpist (två tredjedelar åker liftburen offpist och en tredjedel går toppturer), vilket är den bas som rapporten bygger på. Närmare sex av tio (56 procent) är 30 år eller yngre. Nästan nio av tio (86 procent) är män. Omkring hälften använder oftast alpinutrustning, 43 procent topptursutrustning (inklusive splitboard) och 8 procent använder oftast snowboard.

Några av de centrala frågorna i undersökningen var:

- Hur ser riskgruppens åkvanor ut och vilken erfarenhet har de av laviner och lavinträning?
- Vad har de för utrustning och hur använder de den?
- Vilka är deras kunskapsnivåer?
- Vad har de för attityder till offpiståkning och risktagande?

Frågan om urvalets representativitet är central för huruvida resultaten kan anses vara relevanta för svenska offpiståkare i ett bredare perspektiv.

Respondentgruppen jämfördes därför med statistiken avseende svenska åkare som omkommit i laviner mellan 2001-2013.

Resultaten påvisade en god överensstämmelse avseende de tre parametrar som hade studerats.

Den första var kön. Närmare 90 procent av deltagarna i studien var män och det stämmer i allt väsentligt med den tillgängliga olycksstatistiken.

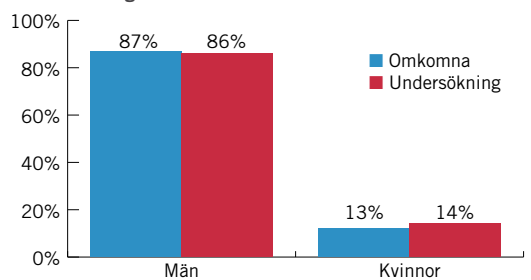
Den andra parametern var ålder. Även här fanns en stark överensstämmelse mellan urvalets åldersfördelning och den bland dem som omkommit i lavinolyckor under de senaste 12 åren.

Den sista parametern som studerades var geografisk fördelning, dvs. var respondenterna framför allt åker skidor eller snowboard. Även här fanns ett starkt samband.

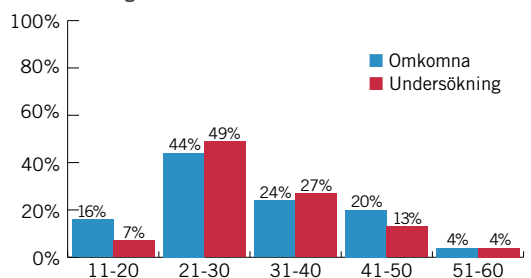
Slutsatsen är att urvalet i den aktuella enkätundersökningen är representativt för de svenska åkare som har omkommit i lavinolyckor under de senaste 12 åren. Denna rapport speglar förmodligen även attityder och kunskapsnivåer hos offpiståkare som riskerar att drabbas av en lavinolycka.

Samtidigt är det viktigt att understryka att det också finns en grupp åkare – som skulle kunna benämnas som ”omedvetna” – med ett mer begränsat antal åkdagar, liten eller ingen kunskap om laviner och heller ingen säkerhetsutrustning. Denna grupp täcks i mindre utsträckning in av undersökningen.

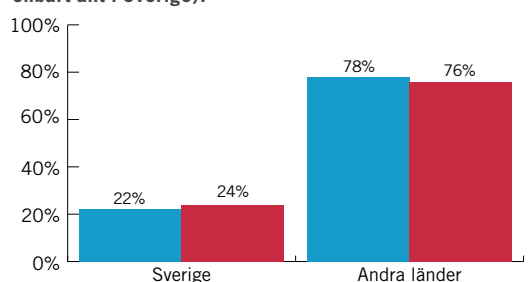
Könsfördelning, omkomna 2001 – 2013, respektive undersökning.

Åldersfördelning, omkomna 2001 – 2013, respektive undersökning.

Geografisk fördelning, omkomna 2001 – 2013, respektive undersökning (för undersökningen avses andel som enbart åkt i Sverige).

Avsnitt 1 – Respondentgruppen

”En nära vän omkom i en lavin denna vinter. Jag tycker därför det är oerhört viktigt att göra skidåkare mer medvetna om lavinriskerna och mer information om säkerhet.”

EN RÖST I ENKÄTEN

Åkare med egen lavinerfarenhet

Respondentgruppen är erfarna åkare. Nio av tio har åkt skidor eller snowboard i mer än tio år. Nästan fyra av tio har också egen erfarenhet av laviner. Sex av tio känner någon som drabbats av en lavin.

Det är erfarna åkare som har besvarat enkäten. Drygt var femte har åkt skidor i mer än trettio år och nio av tio har åkt i minst tio år.

Bland dem som är 30 år eller yngre svarar nästan nio av tio att de åkt mer än tio år. Det ger en tydlig indikation på att de som blir utpräglade offpiståkare är de som börjat med skidåkning eller snowboard i unga år.

Fyra av tio har själva upplevt en lavin

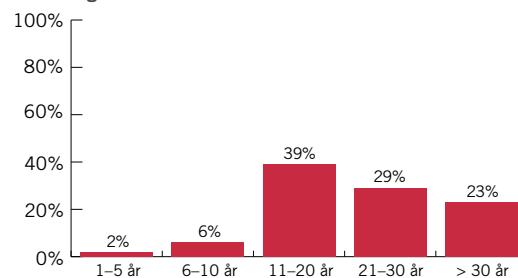
Offpiståkarna har i stor utsträckning egen erfarenhet av laviner. Nästan fyra av tio har någon slags erfarenhet av laviner. En av tio har råkat ut för vad som kan betecknas som en allvarligare incident och två procent har blivit begravda av en lavin.

I gruppen över trettio år har drygt en av tio erfarenheter av en större lavin. Andelen är sex procentenheter mindre i den yngre gruppen. Samtidigt visar statistiken att de yngre åkarna är något överrepresenterade i lavinolyckor.

... och sex av tio har vänner som gjort det

Lägger man till gruppen som har vänner som dragits med i laviner framträder ett ännu tydligare mönster. Att vara utpräglad offpiståkare innebär en stor risk för att antingen man själv eller någon åkkamrat ska råka ut för en lavin. Sex av tio har en åkkamrat som någon gång dragits med i en lavin.

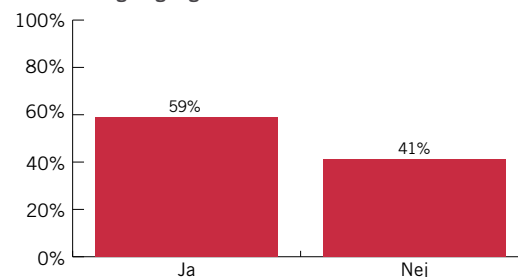
Hur många år har du åkt skidor/snowboard?

Har du själv dragits med i en lavin någon gång?

Har någon åkkamrat eller anhörig dragits med i en lavin någon gång?

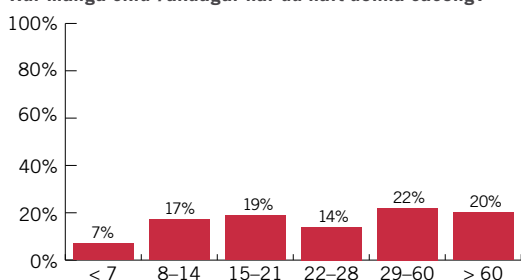
Avsnitt 2 – Åkvanor och övergripande attityder

”Jag anser att mycket av den roligaste och bästa offpiståknningen är den som inkluderar risker, det innebär inte lavinrisk (skulle givetvis helst vara utan den helt) utan snarare brant/stenig terräng.”

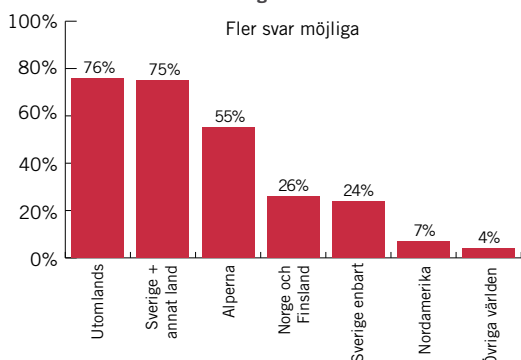
”Jag har tidigare litat på min kunskap och mitt omdöme. Först i år har jag skaffat utrustning i form av lavinpaket. Jag är ödmjuk nu inför mitt tidigare risktagande.”

TVÅ RÖSTER I ENKÄTEN

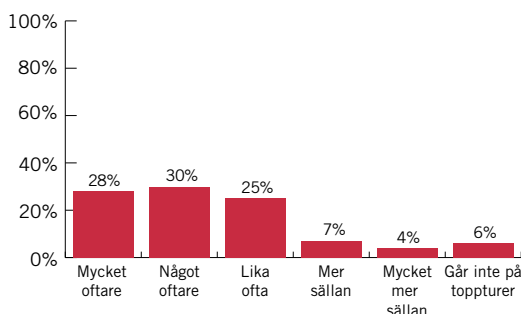
Hur många skid-/åkdagar har du haft denna säsong?

Var har du åkt denna säsong?

Jämfört med för tre år sedan – hur ofta går du på topp-turer eller hikar, dvs gör åk från toppar/ytor som inte kan nås med liftar?

Många åkdagar per säsong

Nästan sex av tio hade tillbringat minst tre veckor på snö den gångna säsongen. Tre av fyra har åkt utomlands. En tydlig trend är också att toppturandet ökar.

Det är inte bara antal år på skidor/snowboard som gör respondentgruppen erfaren. Även sett till antal skiddagar per säsong är det så. Nästan sex av tio svarar att de hade minst 21 skid-/åkdagar säsongen som gick. Drygt fyra av tio hade minst fyra veckors åkning.

Föga förvånande är antalet skiddagar per säsong större bland åkare som är 30 år eller yngre, jämfört med den äldre gruppen. Bland de yngre har nästan tre av tio (27 procent) åkt 60 dagar eller fler, motsvarande andel i den äldre åldersgruppen är en av tio. En sannolik förklaring är att flest så kallade ”säsongare”, dvs. åkare som ägnar en hel vintersäsong åt skidåkning eller snowboard, finns bland de yngre.

Tre av fyra åker utomlands

De flesta av de intervjuade åker i mer än ett land. Tre av fyra åker utomlands. Vanligaste destinationen är Alperna. En mängd mer exotiska destinationer finns också bland svaren, exempelvis Antarktis, Japan och Himalaya.

Stort intresse för toppturande

Toppturande, dvs. att ge sig ut bortom skidområdena och bestiga toppar med hjälp av stighudar, är också en stark trend. Nästan sex av tio säger att de gör det oftare nu än för tre år sedan. Särskilt tydligt märks ökningen i den yngre åkargruppen där två av tre säger att de toppturar oftare nu. I den äldre gruppen är motsvarande andel knappt fem av tio.

Det ökande toppturandet märks också på den utrustning som oftast används. Fyra av tio anger att de oftast använder topptursutrustning när de ger sig ut på fjället eller i bergen. I de öppna svaren påpekas samtidigt att gränsen mellan vad som kan betecknas som alpin utrustning respektive topptursutrustning blir alltmer flytande.

Rishtagande ses som nödvändigt

Tre av fyra anser att man måste ta risker för att få bra offpiståkning. Drygt nio av tio har samtidigt avstått ett åk på grund av misstänkt lavinfara. Vid enkättilfället hade den gångna säsongens många lavinolyckor påverkat många åkare.

En av de mest centrala frågorna i denna studie är synen på risk och offpiståkning. På en direkt fråga visar det sig att en klar majoritet, tre av fyra, anser att det är nödvändigt att ta vissa risker för att få tillgång till bra offpiståkning.

Denna syn är något mer utbredd bland åkare som är yngre än 30 år, där andelen är nästan åtta av tio, att jämföra med sju av tio bland de äldre. I de öppna svaren kommenteras också att risk handlar om mer än laviner, till exempel brant åkning med klippor i fallinjen.

Ett kalkylerat rishtagande

Rishtagandet är kalkylerat enligt respondenterna. Bara sju procent uppger att de aldrig har avstått från ett bra offpiståk på grund av misstänkt lavinfara. Den största gruppen, åtta av tio, avstår som följd av sin egen bedömningsförmåga.

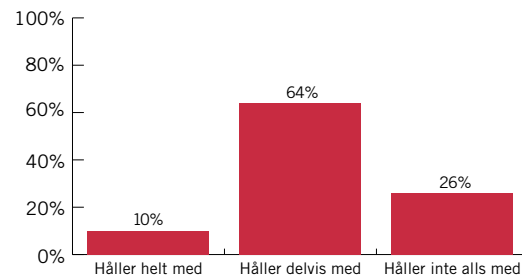
Nästan en av tio lutar sig också mot sina åkkamrater som grund för sitt beslut. En lika stor grupp säger att de aldrig tar några risker när de åker offpist. Det är också noterbart att det inte finns någon som lutar blint på sin lavinutrustning och skulle åka i alla lägen.

Lavinolyckorna har påverkat många

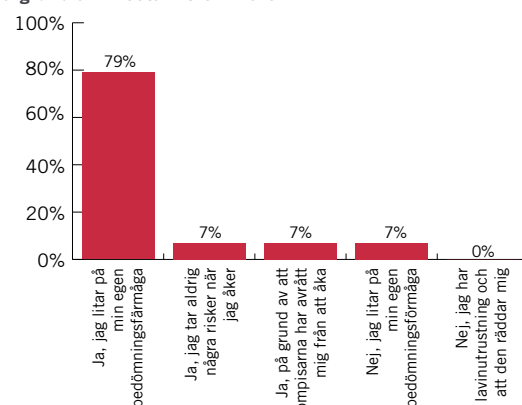
Säsongen 2012/2013 var, som tidigare beskrivits, en av de mest olycksdrabbade vintersäsongerna, med sju svenska skidåkare som omkom i laviner. Olyckorna har påverkat många. Tre av fyra har, till följd av detta, skaffat sig mer kunskap och/eller utrustning än tidigare och diskuterar lavin- och säkerhetsfrågor oftare med sina åkkamrater.

Drygt fyra av tio svarar att de tänker likadant som tidigare. Det ska dock inte tolkas som att denna grupp är ignorant. Det kan betyda att de redan har ett ansvarsfullt beteende och god kunskap om laviner.

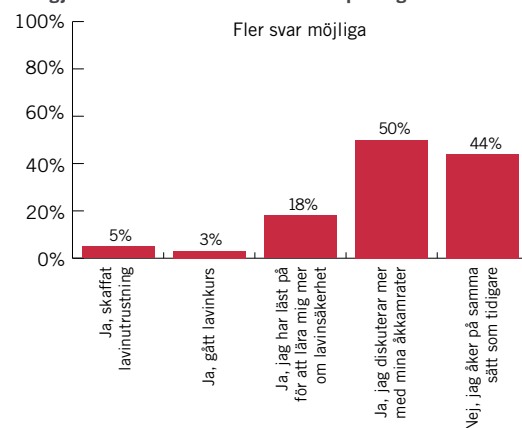
I vilken utsträckning håller du med om följande påstående? "Om jag vill ha bra offpiståkning måste jag vara beredd att ta risker".

Har du någonsin avstått från ett till synes fint offpiståk på grund av misstänkt lavinfara?

Har den gångna säsongens lavinolyckor med svenska åkare gjort att du ändrat ditt beteende på något sätt?

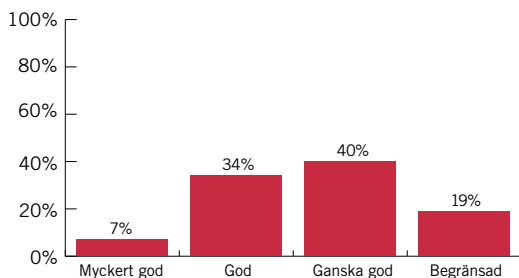

Avsnitt 3 – Egen syn på lavinkunskap

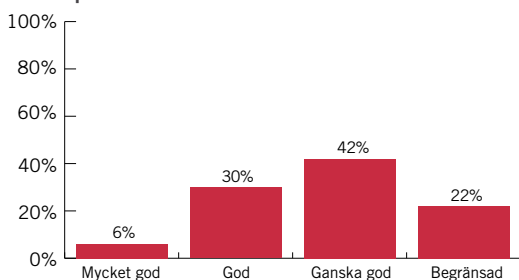
”I en av frågorna ni ställde svarade jag att jag avstått ett fantastiskt åk då jag litat på mitt omdöme. Detta händer varje månad. Men för många är detta otänkbart. Däri ligger en del av problemet.”

RÖST UR ENKÄTEN

Hur skulle du bedöma din egen kunskap om laviner och lavinsäkerhet?

Hur skulle du bedöma dina skid-/brädåkarkompisars kunskap om laviner och lavinsäkerhet?

Hög tilltro till egen lavinkunskap

Bara två av tio svarar att de har begränsad kunskap om laviner och lavinsäkerhet. Detsamma gäller synen på åkkamraternas kunskap.

Åtta av tio anser att de har allt ifrån mycket goda till ganska goda kunskaper om laviner och lavinsäkerhet. I dessa svar ligger sannolikt en del av förklaringen till det ökande antal lavinolyckor som inträffat bland svenska åkare de senaste säsongerna.

Det tycks som om många åkare tar större risker än vad de inser på grund av att de överskattar sin egen kunskapsnivå.

Pusselbitar till svar på olycksstatistiken

Noterbart är att de åkare som är 30 år eller yngre anser sig ha lika goda lavinkunskaper som den äldre gruppen.

Dessa svar kan jämföras med den tidigare presenterade olycksstatistiken där åkare som är 30 år eller yngre utgör 60 procent av de drabbade. En större riskbenägenhet tillsammans med ett möjligt överskattande av sin egen kunskap kan därför ses som möjliga pusselbitar för att förstå varför yngre åkare är överrepresenterade i olycksstatistiken.

Högre tilltro till egen kunskap än till åkkompisars

De tidigare svaren pekar entydigt på att den enskilde åkaren framför allt litat till sin egen kompetens när det gäller att bedöma lavinfara. Drygt åtta av tio anser att de har god kunskap om laviner och lavinsäkerhet medan en något mindre andel anser att åkkamraterna har det.

Åtta av tio svarar rätt om grundläggande lavininformation

För att testa svaren om egen kunskap ställdes också två kontrollfrågor kring grundläggande lavinkunskap. Enbart två av tio svarar fel på dessa frågor.

Den första frågan gäller den femgradiga lavinskalen som många svenska liftanläggningar använder för att kommunicera lavinfara och vilket geografiskt område som omfattas av dessa bedömningar.

En klar majoritet, drygt sju av tio, svarar helt riktigt att det är ett område man kan nå genom att glida till/från en lift. Var fjärde svarar dock fel på frågan och tror att även kringliggande områden omfattas, inklusive preparerade nedfarter. Det kan vara en möjlig, om än begränsad, förklaring till felbedömningar som vissa offpiståkare gör.

Rätt teoretisk kunskap om lavinskalans tredje steg

Respondenternas kunskaper om vilket geografiskt område som omfattas av liftanläggningarnas lavinbedömningar är goda, och detsamma gäller vad en viss nivå på lavinskalen betyder. Nästan fyra av fem svarade rätt på vad en trea på den femgradiga skalan betyder.

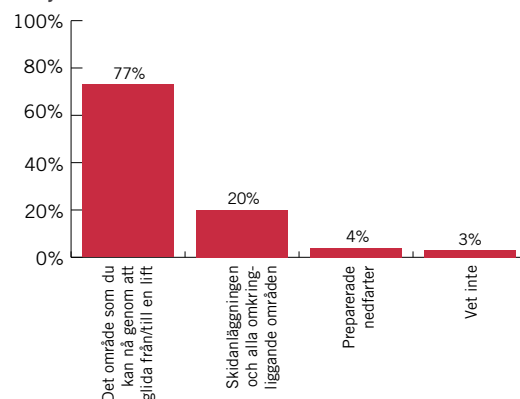
Internationell statistik har samtidigt påvisat att det är vid just "måttlig" (2) på skalan och "betydande" (3) lavinfara som en klar majoritet av olyckorna inträffar. Vid "stor" (4) och "extrem" (5) lavinfara är det sällsynt med olyckor. En förklaring kan vara att det vid stor lavinfara oftast är så dåligt väder så att ingen ger sig ut alternativt att de flesta faktiskt avstår från offpiståkning. Men när solen skiner och nysnön har kommit inträffar ofta lavinolyckor trots att lavinfaran generellt har stabiliserats på en lägre nivå.

Böcker, nätet och träning vanligaste kunskapskällorna

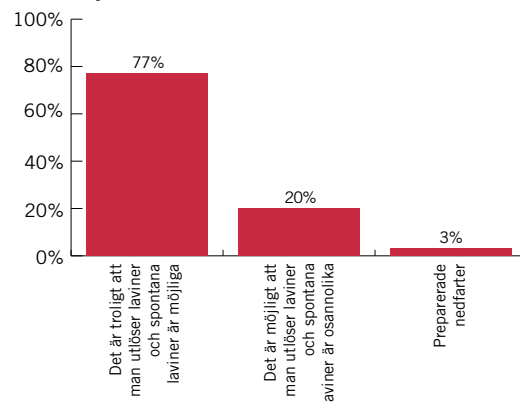
De vanligaste sätten att skaffa kunskap om laviner och lavinsäkerhet är genom böcker, nätet och träning med kamrater. Hälften har också gått en lavinkurs.

Bland åkare som är äldre än 30 år har nästan hälften inhämtat information från Fjällsäkerhetsrådet. Motsvarande andel bland de yngre åkarna är 28 procent.

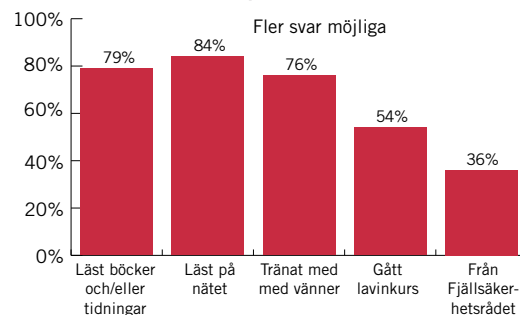
Många svenska liftanläggningar gör bedömningar av lavinfaran enligt en femgradig skala. Vilket område tror du normalt omfattas av dessa bedömningar? (Välj det som stämmer bäst.)

Svenska liftanläggningar använder en femgradig skala för att kommunicera lavinfara. Vet du vad nivå 3 på denna skala betyder?

Hur har du fått din kunskap om laviner och lavinsäkerhet?

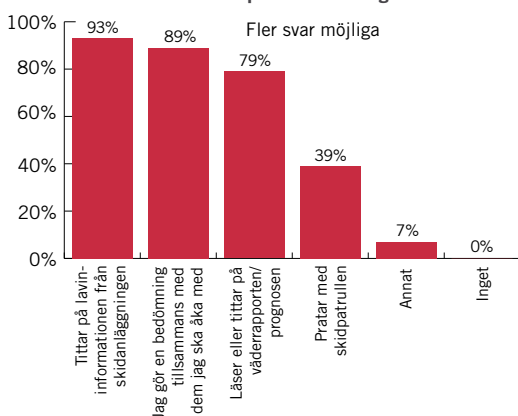
Avsnitt 4 – Förberedelser och information

”Attityden till laviner tycker jag ibland är något nonchalant. Att kunna diskutera med dem man är med, före, under och efter en tur tycker jag är det viktigaste! Utan att man ska behöva känna sig löjlig för att man tänker. Att träna sitt tanke sätt varje gång man är ute, oavsett lavinfara, tror jag är viktigt och bra för de tillfällen då det är högre lavinfara.”

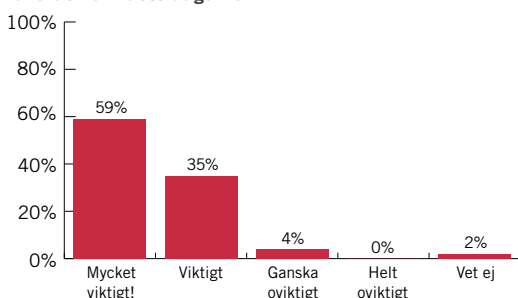
”Det behövs så mycket mer information om läget just nu i Sverige. Sen måste det bedömas rätt också. En fyra på skalan i Åre gör att folk åker offpist i närområdet. Sen åker de till Alperna där det är en trea och råkar illa ut.”

TVÅ RÖSTER UR ENKÄTEN

Vad gör du på förhand för att ta reda på lavinfaran i det område där du ska åka offpist en viss dag?

Hur viktigt är det för dig att kunna ta del av lavinbedömningar som gäller för den offpist där du ska åka de närmaste dagarna?

Lifanläggningarnas lavininformation vanligaste informationskällan

Drygt nio av tio tittar på lifanläggningarnas lokala lavininformation innan de ska ge sig ut på offpist. Fler än nio av tio anser också att det är viktigt att kunna ta del av lavinbedömningar för de kommande dagarna.

De tre viktigaste källorna för lavininformation är, i fallande ordning, lifanläggningens lavininformation, en gemensam bedömning med åkkamraterna och väderprognosen.

Av enkätsvaren kan en viktig slutsats dras; i stort sett alla offpiståkare förbereder sin åkning. Däremot säger inte svaren något om hur de tolkar den information de inhämtar och huruvida deras bedömningar är adekvata.

Lavinbedömningar av stor betydelse

Respondenterna har också fått frågan hur viktigt det är för dem att kunna ta del av lavinbedömningar över det område där de ska åka de kommande dagarna. Fler än nio av tio anser att detta är viktigt eller mycket viktigt. Skillnaderna är obetydliga mellan de olika åldersgrupperna.

Det har inte specificerats närmare i frågeställningen vad som avses med lavinbedömningar. Det finns alltså ett visst tolkningsutrymme för respondenterna. Eftersom frågan gäller situationen för ett antal dagar framåt ligger det nära till hands att tolka det som att det är ett lavinprognossystem som efterfrågas.

Lavinprognosprogram finns i dag i stort sett alla bergsländer i Europa och Nordamerika. Sverige har haft ett system på försök under en begränsad tid men kan i dagsläget inte erbjuda denna service.

I Sverige pågår dock ett angränsande projekt med införande av terrängklassning efter kanadensisk förebild. Skidterrängen klassificeras för att underlätta för åkaren att skilja farlig från säker terräng¹.

Svårt finna bra lavininformation i Sverige

Två av tio offpiståkare tycker att det är lätt att få tag på bra lavininformation vid toppturer i Sverige. Nära varannan tycker att den utländska är lavininformationen bättre än den svenska. Drygt en av tio tycker att den svenska är lika bra.

Att döma av de offpiståkare som deltog i undersökningen finns det stor förbättringspotential för svensk lavininformation.

Knappt två av tio anser att det är lätt att få tag på bra information om lavinfara och lavinterräng när de ska gå på topptur i Sverige. Eftersom toppturandet stadigt ökar i svenska fjällen bör detta vara ett prioriterat område för förbättringar.

Närmare fyra av tio svarar att de inte vet hur lätt det är att få tag på bra information om lavinfara och lavinterräng i Sverige. En möjlig tolkning av detta är att de aldrig aktivt har sökt efter denna typ av information och därför inte heller har någon uppfattning. Det kan också innebära att de sökt informationen men inte förmår värdera dess kvalitet.

Utländsk lavininformation ses som bättre än svensk

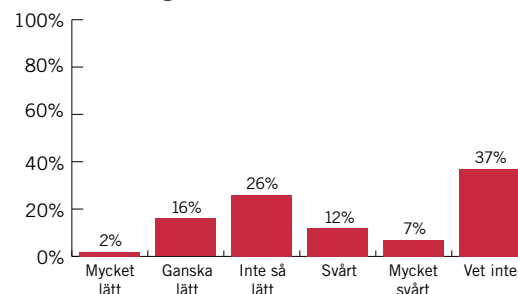
De tillfrågade har också ombetts att jämföra svensk och utländsk lavininformation. Nästan hälften anser att den utländska är bättre och mer lättillgänglig. Drygt en av tio anser att den svenska informationen är bättre eller lika bra som den utländska. Av de öppna svaren framgår samtidigt att man upplever att det finns stora skillnader mellan olika länders lavininformation utanför Sverige.

Värt att notera är också att så många som fyra av tio svarat ”vet ej”. Det kan bero på att de inte har erfarenhet av både typerna av information och därför har svårt att göra jämförelsen. Det kan också indikera att jämförelsen är svår att göra.

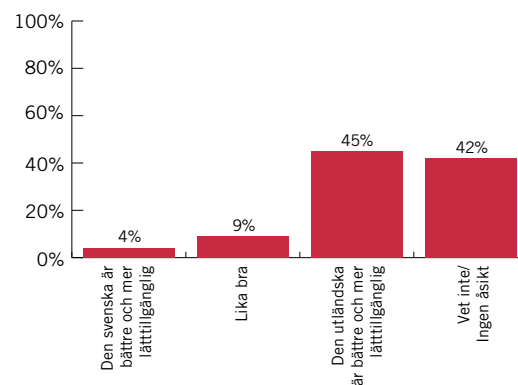
1. <http://www.fjallsakerhetsradet.se/forberedelser/laviner/lavinterrangklassning/>

Hur lätt är det att få tag på bra information om lavinfara och lavinterräng när du ska gå på topptur eller hika i Sverige?

Om du jämför den lavininformation du kan ta del av i Sverige med den som finns utomlands, hur skulle du bedöma den?

Avsnitt 5 – Lavinutrustning och användning

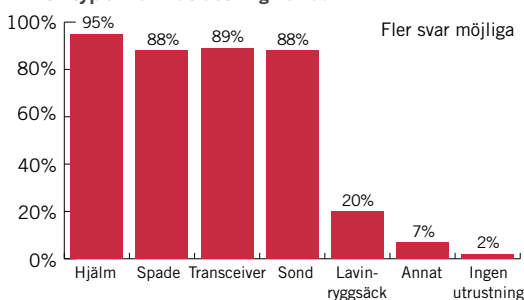
”Jag bor i Alperna och uppfattningen bland mina schweiziska vänner är att svenskarna är oförsiktiga och alldeles för aggressiva i sina åkval. De stannar på ställen de inte borde, de åker på osäkra platser och tar större risker än de lokala åkarna. Jag tror personligen det beror på:

1. Svenskar har fantastiskt fin utrustning med stora feta skidor och ABS-väskor vilket ger en möjlighet att åka stort, och ger en känsla av trygghet.

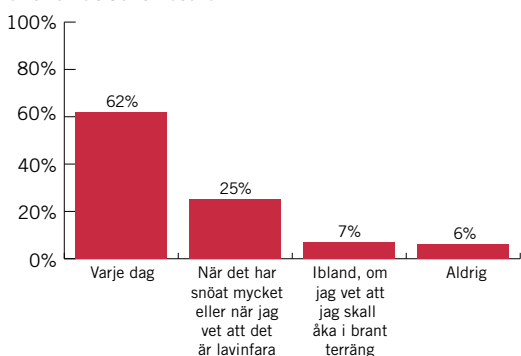
2. De åker vanligtvis bara 1-2 veckor om året i Alperna och därför vill man få ut så mycket som möjligt. Man kan ju inte banga offpist bara för att det råkar vara [risk]nivå 3 just den veckan man är nere.”

RÖST UR ENKÄTEN

Vilken typ av lavinutrustning har du?

Hur ofta har du med dig din lavinutrustning när du åker skidor/snowboard?

Välutrustade offpiståkare som inte alltid övar

Nästan nio av tio offpiståkare har i princip fullskalig lavinutrustning. Sex av tio har den med varje dag men fyra av tio övar för sällan eller aldrig.

De offpiståkare som har deltagit i studien är att anse som välutrustade. Nästan samtliga har hjälm och kan betecknas som skolexempel på, från säkerhetssynpunkt, välutrustade skid- eller snowboardåkare, en stor skillnad jämfört med för 15 år sedan.

Närmare nio av tio svarar att de har utrustning som spade, lavinsändare (tranceiver) och lavinsond. Detta är grundkomponenter i utrustning för den som ska ge sig ut på offpiståkning. Skillnaderna är små mellan de äldre och yngre åkarna.

Två av tio av de tillfrågade uppger att de också har lavinryggsäck.² Användningen av dessa ryggsäckar har ökat starkt de senaste åren.

Bland dem som svarat ”annat” nämns bland annat ryggskydd, första hjälpen-kit och lutningsmätare.

Utrustningen används inte alltid

Sex av tio åkare har med sin lavinutrustning varje dag. Var fjärde tar med den när det snöat mycket eller när de vet att de ska åka i lavinfarlig terräng. De sistnämnda kan betraktas som en särskild riskgrupp, som utsätter sig för fara på flera sätt. Såväl åkplaner som väder- och snöförhållanden kan förändras under en dag liksom att förhandsbedömningen av lavinfaran i ett visst område kan vara bristfällig eller felaktig.

Fyra av tio har otillräcklig träning

Sex av tio övar minst en gång per år med sin lavinutrustning. Lavinexpertisen är överens om att regelbunden övning är nödvändig för att utrustningen ska kunna användas på ett adekvat sätt i ett skarpt läge. Tre av tio svarar att de övar med sin lavinutrustning vartannat år eller mer sällan. Till det kan läggas den tiondel som aldrig har övat. Fyra av tio kan därför antas ha otillräckliga kunskaper i hur utrustningen ska hanteras.

Olika syn på mobilen och lavinappar

Hälften av de tillfrågade anser att mobiltelefonen ska vara avstängd under åkning. Det finns också en stor tveksamhet till att ersätta lavinsändare med så kallade lavinappar.

Mobiltelefonen är i dag en självklarhet i vardagen, var vi än befinner oss. I samband med användande av lavinutrustning och då särskilt lavinsändare, så kallade transceivers, är dock inte användningen lika självklar. Det har i flera fall visat sig att en påslagen mobiltelefon kan störa transceivers i samband med sökning efter en lavinolycka.

Rekommendationen från svensk lavinexpertis är att mobiltelefonen bör medföras men förvaras åtskild från transceivern.

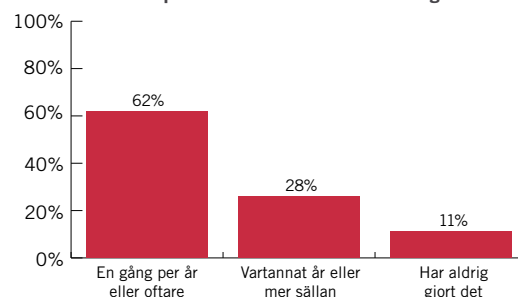
Denna fråga delar dock enkätens respondenter i två grupper. Hälften menar att mobilen ska medföras avslagen. Fyra av tio anser att den ska vara påslagen.

Lavinappar ersätter inte transceivers – ännu...

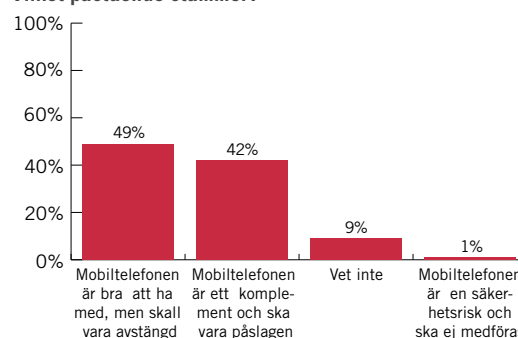
De senaste åren har ett antal projekt tillkommit med syfte att utveckla olika slags lavinappar med sänd/sökfunktion för smartphones. Det var därför relevant att ställa frågan hur respondenterna ser på att ersätta sin transceiver med en lavinsökarapp. Endast en av tio svarar eftertryckligt ja på frågan, medan drygt sex av tio svarar ”absolut inte”. Intressant att notera är också att andelen som svarar ”absolut inte” är lika stor bland yngre som bland äldre åkare.

Tekniken är fortfarande under utveckling och det är därför naturligt att inställningen är tvekan och kunskapsnivån låg. Därför kan det vara intressant att följa upp denna fråga i senare studier. I en rapport³ kring ett test av tre mobilappar som publicerades i oktober 2013 av Canadian Avalanche Center varnar författarna för användningen av dessa, främst därför att de inte är kompatibla med den internationella frekvensstandarden på 457 khz för lavinsändare, men också för att de inte heller är kompatibla med varandra. Ett annat frågetecken gäller batteritid vid kyla. Teknikutvecklingen går samtidigt snabbt framåt, så en förbättrad teknisk lösning kan komma inom en snar framtid.

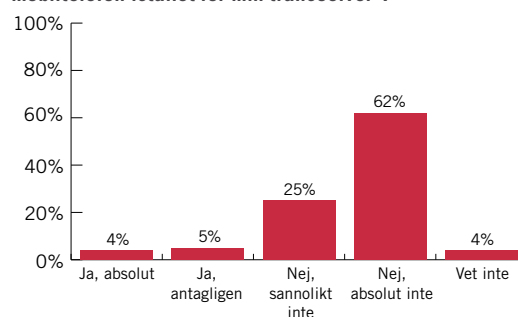
Hur ofta övar du på att använda lavinutrustningen?

Många har med sig mobiltelefonen när de åker skidor. Vilket påstående stämmer?

Tekniken kring mobilappar och lavinsäkerhet utvecklas allt mer. I vilken utsträckning håller du med om följande: "Jag kan tänka mig att använda en lavinsökarapp i min mobiltelefon istället för min transceiver".

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Tel: 010-69 81 000
E-post: registrator@naturvardsverket.se